

LAKS

landelijk actie komitee

scholieren

**SCHOLIEREN
CONGRES**

**Scholierencongressen
Eindrapportage
2014-2015**

Colofon

De Scholierencongressen zijn een project van het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS). Uitgegeven in juni 2015.

Algemene Projectcoördinatie

Andrej Josic

Vicevoorzitter 2014/2015

Bram Horstink

Penningmeester & Secretaris 2014/2015

Tekst

Eelke Munniksma (*Beleidsmedewerker LAKS*)

Ankie Hermans (*Beleidsmedewerker LAKS*)

Chris Jansen (*Beleidsmedewerker LAKS*)

Foto's

Jeroen Breedveld

Vormgeving

Bram Horstink

Met dank aan

Provincie Noord-Holland

Els Teske en Karla Buiskool

Provincie Zuid-Holland

Jean-Pierre Schuurmans en Pricilla van der Klink

Provincie Utrecht

Wilco Mulder

Provincie Zeeland

Arianne Westerwel

Provincie Noord-Brabant

Eefje Rolsma, Martje Grisel-Jagers,
Hermieke van Dijke, Brigitte van Haaften

Provincie Limburg

Tom Marinussen en Carolina Kuijper

Provincie Gelderland

Annelies Vermeulen

Gemeente Groningen

Lotus van Nes, Toon Schroor

Provincie Overijssel

Michelle van Huffelen

Inhoudsopgave

1. Voorwoord	4
2. Introductie	6
3. Motivatie	10
3.1 Wat zeggen de scholieren?	10
3.2 Conclusie	12
4. Curriculum	14
4.1 Wat zeggen de scholieren?	14
4.1.1 Kernvakken	14
4.1.2 Breed oriënteren of specialiseren?	14
4.1.3 Andere vakken/vakinhoud	15
4.2 De les en de koppeling met de 'buitenwereld'	17
4.3 Conclusie	18
5. Digitalisering	20
5.1 Wat zeggen de scholieren?	21
5.2 Conclusie	23
6. Docenten	26
6.1 Wat zeggen de scholieren?	27
6.2 Didacticus	28
6.3 Conclusie	28
7. Conclusie	30
8. Discussie	34
9. Tips van scholieren	38
10. Eindwoord	40
Bijlage 1: Kennismaking	42

1

1. Voorwoord

Beste lezer,

Ruim een jaar geleden werd ons, de scholieren van Nederland, een spiegel voorgehouden middels de Staat van het Onderwijs. Wat bleek, de Nederlandse scholier zou in vergelijking tot scholieren uit andere landen ongemotiveerd zijn. We vinden het blijkbaar erg moeilijk om ons voor schoollessen te motiveren, zien het nut van de lessen niet altijd in en zijn niet gemotiveerd om hard te werken op school. Hoewel benadrukt wordt dat we ondanks onze achterblijvende motivatie niet per se slechter presteren dan scholieren uit andere landen, is dit toch een zorgelijk gegeven. Hier moet iets aan veranderen, luidt de conclusie. Maar niet alleen de teruglopende motivatie van scholieren, ook andere maatschappelijke trends zoals de digitalisering van de samenleving en de snel veranderende arbeidsmarkt vragen om veranderingen binnen het onderwijs. Het onderwijs staat dus voor een aantal grote uitdagingen, daar zal iedereen het mee eens zijn. De vraag is alleen hoe we dit gaan aanpakken.

Het LAKS hecht veel waarde aan het betrekken van scholieren bij vraagstukken binnen het onderwijs. In het debat vergeet men jammer genoeg met regelmaat scholieren te vragen naar onze ervaring, mening en visie. Dit terwijl iedereen het met ons eens zal zijn wanneer we stellen dat onderwijs uiteindelijk draait om de scholieren zelf. Het is daarom ontzettend belangrijk dat scholieren zich vanuit hun eigen ervaring en visie laten horen in het debat. Wij, als organisatie voor scholieren en door scholieren, maken ons sinds 1984 hier hard voor.

De provinciale scholierencongressen die wij afgelopen maanden georganiseerd hebben, zijn een voorbeeld van een door het LAKS geïnitieerd platform waar scholieren hun mening kunnen geven over een vraagstuk. Uiteraard volgens het kernprincipe van het LAKS: voor scholieren, door scholieren. Wij proberen door middel van deze congressen zoveel mogelijk scholieren te betrekken bij dit vraagstuk om antwoord te kunnen geven op de vraag: “Wat er moet veranderen binnen het onderwijs om scholieren weer te motiveren?”

Deze rapportage bevat de uitkomsten van deze scholierencongressen. We willen hiermee onze bijdrage leveren aan het motivatie-debat. Het is tenslotte een debat over ons.

Andrej Josic
Vicevoorzitter

2

2. Introductie

De motivatie van scholieren is al jaren een veelbesproken onderwerp. Experimenten met nieuwe vormen van onderwijs om scholieren meer te motiveren zijn niets nieuws onder de zon. Ondanks de aandacht voor dit belangrijke onderwerp, concludeerde de Inspectie van het Onderwijs¹ in 2014 dat de Nederlandse scholier een stuk ongemotiveerder is dan scholieren uit andere landen. Als het op motivatie en plezier in de les aankomt, scoort Nederland zelfs het slechtst in vergelijking tot andere landen². Dit is natuurlijk zonde, gezien de meeste mensen het liefst klassen vol scholieren zien die intrinsiek gemotiveerd zijn om het beste uit zichzelf te halen. Helaas blijken wij in Nederland minder goed in staat te zijn om deze ambitie te verwezenlijken.

Dit riep bij ons de vraag op of men wel goed weet op welke manier je scholieren kunt motiveren. Om antwoord te krijgen op die vraag, doken wij de literatuur in. Wat hierin gelijk opviel, was dat afgezien van de Staat van de Scholier wij geen kwantitatieve onderzoeken hebben gevonden waarin op grote schaal vragen werden gesteld aan individuele scholieren. Vaak zijn het onderwijsprofessionals die de lijnen uitzetten. Wij delen echter de opvatting van Hooge³ dat ‘onderwijsprofessionals de waarheid niet in pacht hebben’. Sterker nog, Flutter⁴ laat zien dat docenten die scholieren betrekken bij de vormgeving van hun onderwijs vaak beter in staat zijn het onderwijs te verbeteren. Toch realiseren docenten en scholieren op scholen zich vaak onvoldoende dat ze ook samen kunnen werken⁵. Op die manier wordt het potentiële scholierenkapitaal helaas onvoldoende benut. Het LAKS heeft er daarom voor gekozen om de dialoog aan te gaan met Nederlandse scholieren. Op deze manier wilden we antwoord krijgen op de vraag: *Wat moet er binnen het onderwijs gebeuren om scholieren (weer) te motiveren om actief te leren op school?*

Om antwoord te krijgen op deze vraag zijn er negen bijeenkomsten georganiseerd door heel Nederland. In totaal kwamen hier 294 scholieren, afkomstig van 93 scholen uit 11 verschillende provincies (Flevoland mist) op af. De leeftijd van deze scholieren lag tussen de 13 en 19 jaar en het niveau varieerde van scholieren die op een

¹ Inspectie van het Onderwijs (2014). *Staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2012/2013*.

Inspectie van het onderwijs: Utrecht

²In het Onderwijsverslag van de Inspectie van het Onderwijs wordt de motivatie en het plezier om te leren van Nederlandse scholieren vergeleken met scholieren uit andere landen in West-Europa, Noord- en Zuid-Amerika, Azië en Australië

³ Hooge, E., (2014). *Hoge verwachtingen, vrije uitvoering, stevige sturing. Een essay over onderwijsbestuur*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

⁴ Flutter, J. (2007). Teacher development and pupil voice. *The Curriculum Journal*, 18, 343-354

⁵ Sol, Y., & Stokking, K., (2008). *Leerlingenparticipatie in het VO. Vormen, processen, effecten*. Utrecht: IVLOS en Afdeling onderwijskunder, Univeristeit Utrecht.

praktijkschool zitten tot scholieren die op het gymnasium zitten. Kortom, zeer gevarieerde groep. Wel moet opgemerkt worden dat scholieren uit de bovenbouw van de havo en het vwo oververtegenwoordigd waren tijdens de bijeenkomsten.

Het Scholierencongres in de provincie Limburg

Om antwoord te krijgen op de hoofdvraag hebben we de discussies verdeeld in vier thema's. Allereerst vroegen we in een debatvorm aan de scholieren wat hen motiveert in algemene zin. Dit deelonderwerp is opzettelijk vrij breed gehouden, zodat scholieren hierin niet gestuurd werden. Het tweede thema was curriculum. Tijdens dit onderwerp wilden wij te weten komen of er iets moet veranderen aan de lesinhoud om scholieren te motiveren. Dit programmaonderdeel begon met een kort debat, waarna de scholieren individueel en in groepsverband nadachten over (nieuwe) vakken die zij interessant vinden. Het derde thema richtte zich op digitalisering binnen het onderwijs. Volgens Gartner⁶ zal digitalisering het onderwijs drastisch veranderen. Volgens hem zal het leerproces zich steeds vaker buiten het traditionele klaslokaal plaatsvinden en gaat de rol van de docent veranderen. Wij vroegen ons af wat scholieren hiervan vinden en of scholieren hierdoor gemotiveerder naar school zullen gaan. Tot slot gingen we in op de rol van de

⁶ Rust, Wiener, Harris & Lowendahl.(2012) Predicts 2013: Digitalization Powes Education, Gartner 21 november

docenten. Uit onderzoek van onder andere het Ruud de Moor Centrum⁷ en Westrik⁸ komt naar voren dat docenten een grote rol spelen ten aanzien van het motiveren van scholieren. Wij wilden graag van de Nederlandse scholieren weten wat docenten kunnen doen om hen te motiveren. Hierbij werd de aanwezigen gevraagd wat in hun ogen de ideale docent is en hoe deze docent hen motiveert. Elke congres is vervolgens afgesloten met een schets van de ideale docent, de ideale school, het ideale lesaanbod, de ideale scholier en de categorie overig. Deze schets diende elk congres als een algemene samenvatting van de dag en was het moment waarop gecontroleerd kon worden of de voorlopige conclusies correct en volledig waren.

Deze rapportage bevat de uitkomsten van alle negen scholierencongressen. Per thema kunt u zien wat de belangrijkste conclusies zijn. In de geest van de bijeenkomsten sluiten we deze rapportage af met tips voor het realiseren van het ideale (motiverende) curriculum, de ideale school, de ideale scholier en de ideale docent.

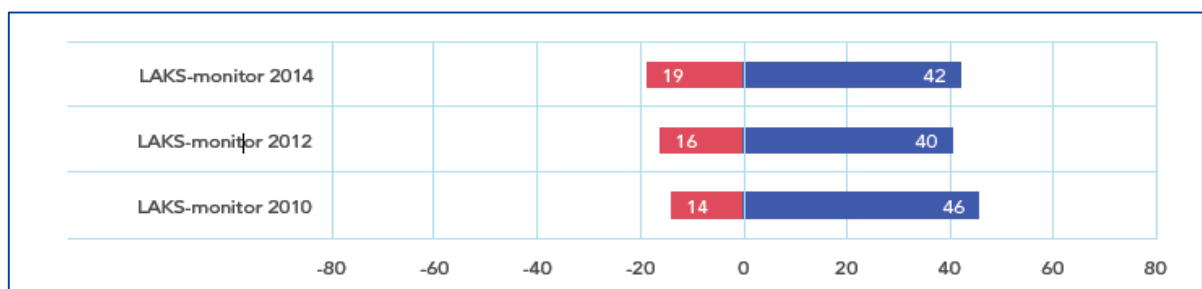
⁷ Ruud de Moor Centrum (2011). *Leerlingen motiveren, een onderzoek naar de rol van leerlingen*. Open Univeriteit: Heerlen

⁸ Westrik, R. (2009). *Motivatie van leerlingen. 12 tot 18 (juni)*.

3

3. Motivatie

Het LAKS inventariseert middels de LAKS-monitor sinds 2010 of scholieren gemotiveerd zijn. Uit de resultaten van 2014 komt een opvallend resultaat naar voren. Scholieren blijken erg tevreden over hun docenten: vakkennis, omgang met scholieren en beschikbaarheid voor vragen worden allen overwegend positief gewaardeerd. Eén aspect van docenten scoort echter niet goed: slechts 42% van de scholieren is tevreden over de mate waarin docenten hen motiveert⁹. Ligt het dan allemaal aan de docenten? Of is de situatie complexer? Om hier duidelijkheid over te krijgen, is telkens de vraag gesteld: Wat zet jou aan tot leren?

Figuur 1. Ben je tevreden over of docenten jouw motiveren?

3.1 / Wat zeggen de scholieren?

Wanneer je aan de scholieren vraagt wat er beter moet in het onderwijs (in essentie een geheel open, ongerichte vraag) worden opvallend vaak woorden als ‘motivatie’, ‘zin’ en ‘plezier’ genoemd. Dit was nog vóóordat er specifiek over scholierenmotivatie gediscussieerd werd. Tijdens de gesprekken over motivatie kon het merendeel van de scholieren zich vinden in de stelling dat scholieren vaak slecht gemotiveerd zijn. Geregeld vragen scholieren zich af waarom ze nou eigenlijk in de les zitten.

Scholieren zijn unaniem in hun oordeel dat docenten een cruciale rol spelen in het motiveren van scholieren. Dit betekent echter niet dat alle docenten er voor zorgen dat zij met veel plezier naar de les gaan. Sommige docenten zijn hier nou eenmaal beter toe in staat dan anderen. Scholieren zien het wel als één van de kerntaken van docenten om hen te motiveren. Een belangrijke manier waarop docenten dat kunnen doen is door duidelijk te maken waaróm je iets leert. Dit kan door de lesstof heel duidelijk te koppelen aan de actualiteit en praktijk. In het hoofdstuk curriculum wordt hier verder op in gegaan. Ook helpt het wanneer een docent zelf gemotiveerd is. Scholieren geven aan dat dit een vak leuker en interessanter maakt. Eigenlijk is de lesstof zelf van ondergeschikt belang: elk vak kan leuk en interessant zijn zolang het

⁹ Landelijk Actie Komitee Scholieren (2014). *LAKS-monitor 2014. Het tevredenheidonderzoek onder scholieren in het voortgezet onderwijs.*

levendig en enthousiast wordt gebracht, met de nuance dat je natuurlijk niet altijd voor elk vak gemotiveerd kan zijn. School is soms saai, maar dat zal in het leven na school niet anders zijn, zo zien ook de scholieren in. Is een scholier structureel ongemotiveerd, dan is dat een groot probleem.

De Nederlandse scholieren geven aan dat de interesse in vakken verschillen per scholieren en dat het daarom wenselijk is dat er voldoende ruimte is om vakken te kiezen. Hierbij geven zij wel aan dat het belangrijk is dat je in de onderbouw een breed aanbod van vakken krijgt, zodat je erachter kan komen welke vakgebieden je interessant vindt. De scholieren geven echter aan dat het aanbod in vakken op dit moment te beperkt is. Welke vakken zij graag willen toevoegen aan hun keuzemogelijkheden bespreken we in het hoofdstuk curriculum.

Ook geven veel scholieren aan dat de keuzevrijheid binnen de vakken zelf vaak beperkt is. Een veel gehoorde wens is gepersonaliseerd leren. Hiermee bedoelen scholieren dat zij graag zelf bepalen op welke manier zij vaardigheden ontwikkelen en kennis opdoen. Wanneer er binnen het vak ruimte is om zelf een leertraject in te richten, motiveert hen dat veel meer dan wanneer docenten hen precies vertellen wat ze moeten doen. In aanvulling hierop geven scholieren aan dat het hen helpt wanneer zij persoonlijke lange- en korte termijn leerdoelen stellen. Hierdoor krijgen zij meer zicht op en verantwoordelijkheid over hun leerproces.

De overgrote meerderheid van de scholieren geeft aan dat zij gemotiveerd raken door afwisseling. Volgens hen is het cruciaal dat er een aanzienlijke variatie in werkvormen gebruikt wordt. Elke dag en elk uur hetzelfde doen gaat vervelen. Hierop wordt dieper ingegaan in het hoofdstuk digitalisering.

Veel scholieren geven aan dat het voor hen niet uitmaakt of zij een 6 of 9 halen. Dit komt doordat in beide gevallen de toegang tot een vervolgopleiding meestal gegarandeerd is. Hierdoor zien zij het niet als een straf wanneer zij een 6 halen. Echter, een deel van de scholieren geeft aan dat zij wel extra hun best doen om een 9 te halen wanneer zij daar positief voor beloond worden. Dit kan zowel extern (bijvoorbeeld doordat hun ouders trots zijn of zij een grotere kans maken voor lotingstudies) als intern (bijvoorbeeld doordat docenten hen eerder laten vertrekken uit de les, een cijfer krijgen voor inzet of mee mogen doen met buitenschoolse activiteiten). Hierbij geven scholieren wel aan dat zij het onwenselijk vinden wanneer er alleen naar de cijfers wordt gekeken. Een scholier die met keihard werken een 6 haalt voor een wiskundetoets heeft het volgens een meerderheid van de scholieren ook goed gedaan, een deel van de scholieren vindt zelfs dat die scholier het eigenlijk beter heeft gedaan dan de scholier die met een minimale inspanning een 7 haalt. Ook hierbij speelt de docent dus een cruciale rol, aangezien hij degene is die zou moet beoordelen of een scholier aanspraak maakt op een dergelijke beloning.

3.2 / Conclusie

De docent speelt een cruciale rol bij het motiveren van scholieren. Docenten kunnen dit doen door een gevarieerd lesprogramma aan te bieden waarin heel duidelijk wordt gemaakt waarom scholieren bepaalde lesstof leren. Het liefst zien scholieren dat zij dit doen door de lesstof te koppelen aan de praktijk en actualiteit. De scholieren gaven daarnaast aan dat de houding van de docent ook zeer bepalend is. Wanneer een docent enthousiast is voor zijn vak en hen positief beloont wanneer zij goede prestaties leveren, heeft dat een positieve invloed op de werkhouding van scholieren. Dit heeft zelfs meer invloed op de motivatie van scholieren dan de inhoudelijke kant van het vak.

De manier waarop het lesaanbod aangereikt en georganiseerd wordt, heeft grote invloed op de motivatie van scholieren. Wanneer het uitgangspunt is dat scholieren zelf een grote mate van verantwoordelijkheid hebben over hun eigen leerproces, gaan zij vaak gemotiveerder aan het werk. Een manier om dat te doen is een grote mate van keuzevrijheid voor de scholieren te garanderen, zowel binnen het vak als het vakkenaanbod.

4

4. Curriculum

Tijdens de congressen hebben we een aantal thema's met betrekking tot het curriculum de revue laten passeren. Deze zijn onder andere bepaald aan de hand van de LAKS-monitor en onderwerpen die spelen in onderwijsland, in het bijzonder de Onderwijs2032 discussie¹⁰. Los daarvan zijn tijdens de congressen zelf ook een aantal thema's met betrekking tot het curriculum naar boven komen drijven.

4.1 / Wat zeggen de scholieren?

4.1.1 / Kernvakken

Voor havo en vwo zijn Engels, Nederlands en wiskunde de kernvakken. Dit zijn vakken die in de zak-/slaagregeling voor de eindexamens extra zwaar meetellen (maximaal één 5 op je eindlijst voor deze vakken, de rest een 6 of hoger). Voor het vmbo is dit het vak Nederlands (minimaal een 5 als eindcijfer). Deze verzwaarde exameneisen zijn in 2012 ingevoerd. Het overgrote merendeel van alle congresdeelnemers ziet de meerwaarde van de vakken Nederlands en Engels duidelijk in. De scholieren vinden het daarom logisch dat deze vakken zwaarder meetellen.

Over wiskunde ontstond meer commotie: het nut van wiskunde werd minder ingezien dan dat van Nederlands en Engels. Toch was een meerderheid van de aanwezige scholieren het eens met het betrekken van wiskunde in de kernvakkenregel (voor havo/vwo). Wel werden er diverse malen kanttekeningen geplaatst met betrekking tot de scholieren die écht niet goed zijn in taal of wiskunde. Deze scholieren worden dubbel 'bestraft': twee keer een taal die zwaar mee telt of twee keer rekenen (door de rekentoets).

4.1.2 / Breed oriënteren of specialiseren?

In het huidige onderwijsstelsel volgen scholieren eerst een breed (met veel verschillende soorten vakken) opgezet vakkenpakket en kiezen zij in de bovenbouw een gespecialiseerd (met vakken die bij elkaar passen) pakket. We stelden de deelnemers de vraag of ze deze opzet goed vinden.

De uitkomst was dat scholieren tevreden zijn met hoe het systeem in elkaar zit: een brede oriëntatie met veel verschillende vakken in de onderbouw en door middel van sector- of profielkeuze een gespecialiseerder vakkenpakket in de bovenbouw. De

¹⁰ Eind 2014 is de overheid een brede maatschappelijke discussie begonnen om een antwoord te krijgen op de vraag 'wat moeten de scholieren die nu voor het eerst naar school gaan over 18 jaar kunnen en weten?'.

scholieren gaven aan dat iedere scholier een brede basis nodig heeft, niet alleen voor de algemene vorming, maar ook omdat je nog niet weet wat je leuk vindt en waar je goed in bent. Daarna (in de bovenbouw) is het goed om te gaan voor een gespecialiseerder vakkenpakket. Dit werd door de deelnemers ook sterk gekoppeld aan motivatie: als je iets niet leuk vindt om te doen, dan ben je minder gemotiveerd en andersom.

Enkele kanttekeningen werden ook geplaatst: Sommigen deelnemers pleitten voor het sneller kunnen laten vallen van vakken: als je ergens echt geen talent voor hebt, dan zou je een vak moeten kunnen laten vallen. Daarentegen willen sommige scholieren zich in de bovenbouw het liefst nóg verder specialiseren. Daarnaast werd opgemerkt dat specialisatie goed is, maar dat een scholier ook een foute (achteraf gezien verkeerde) keuze moet kunnen maken, zonder dat je daarvoor afgestraft wordt.

4.1.3 / Andere vakken/vakinhoud

We vroegen de congresdeelnemers om na te denken over een nieuw vak wat ze graag zouden willen volgen. Een aantal onderwerpen kwam in alle scholierencongressen terug.

- 1) Sociale vaardigheden: omgang met mensen / social mediawijsheid / omgang verschillende culturen / kritisch nadenken / leren omgaan met zwaktes / persoonlijkheidsontwikkeling / zelfreflectie

De sociale vaardigheden die de scholieren noemden kunnen ingedeeld worden in twee groepen. Enerzijds willen scholieren op school leren hoe je kunt reflecteren op jezelf. Dus, wie ben ik, wat kan ik, wat wil ik en waarom wil ik dat. Anderzijds willen scholieren ook graag leren hoe je goed omgaat met anderen: de wisselwerking tussen mensen. De sociale vaardigheden werden gezien als vakken (of vakinhoud) die iedereen zou moeten volgen, oftewel, als een standaard onderdeel van het curriculum.

- 2) Professionele vaardigheden: debatteren / spreek- en presentatievaardigheden / managen / communicatievaardigheden / schrijven / solliciteren / leren leren / kritisch denken / loopbaanoriëntatie en –begeleiding / omgaan met geld

Veel scholieren gaven aan dat zij graag meer vakken willen die zich richten op hun professionele leven. Vaardigheden als solliciteren, projecten uitvoeren of presenteren werden tijdens alle bijeenkomsten genoemd. Opvallend was dat vooral vwo scholieren aangaven dat zij meer in aanraking willen komen met toekomstige werkplekken. In die zin richt dit cluster zich erg op het eerder genoemde verlangen om veel meer aandacht voor de praktijk te krijgen tijdens de lessen. Deze vakken

werden over het algemeen als keuze vakken gezien, omdat ze vrij specifiek zijn en scholieren zich willen richten op datgene wat zij belangrijk vinden.

- 3) Actuele wereldbeschouwing: godsdienst en religies / filosofie / geschiedenis gekoppeld aan de actualiteit / actualiteit-les / les over moderne culturen/ discussiëren

Tijdens het programmaonderdeel 'motivatie' werd al duidelijk aangegeven dat de koppeling met de actualiteit een enorm motiverende factor is. Scholieren hebben veel behoefte aan reflectie op de dagelijkse gang van zaken. Zij zien daarom graag een actualiteiten-les; met de klas het nieuws kijken en daarover discussiëren. Ook filosofie werd veel genoemd, maar dan gekoppeld aan de praktijk/actualiteit. Het reflecteren op de buitenwereld werd vaak voorgesteld als apart vak, maar net zo vaak als een onderdeel van elke les, daarover verder in dit hoofdstuk meer.

- 4) Cultuur: creatieve vakken / kunstvakken / drama / theater

Veel deelnemers wilden graag ook meer mogelijkheden om meer creatieve/kunstvakken te kunnen kiezen. Zij zien dit als een zeer belangrijk onderdeel van hun ontwikkeling. Vooral vakken die hen stimuleert om creatief te denken vinden zij interessant.

- 5) Technologie: technische vakken in de bovenbouw / 3d printen / technisch tekenen / ICT / programmeren / apps ontwikkelen

Hoewel minder vaak genoemd dan sociale en professionele vaardigheden en actualiteit, kwamen de thema's techniek & ICT ook duidelijk naar voren. De deelnemers zien dit soort vakken graag als een keuzevak.

- 6) Taal: meer moderne talen

Ook met betrekking tot taal wordt duidelijk dat scholieren graag veel keuzevrijheid hebben: veel deelnemers gaven aan dat ze uit meer moderne vreemde talen willen kunnen kiezen. De talen Chinees en Spaans werden daarbij het meest genoemd.

- 7) Wetenschappelijke vaardigheden: wetenschappelijk denken / onderzoek en organiseren

Vwo scholieren gaven aan dat zij meer wetenschappelijke vaardigheden willen leren op school. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat dit vooral de scholieren uit de bovenbouw waren.

4.2 / De les en de koppeling met de ‘buitenwereld’

Tijdens de discussies kwam duidelijk naar voren dat scholieren graag vakken willen die zich richten op de actualiteit en de praktijk. Maar een apart vak alleen is niet voldoende: de deelnemers gaven ook aan dat voor ieder vak een aantal zaken duidelijk moeten zijn. Zo willen scholieren graag weten wat ze met de kennis die ze in de les opdoen in de praktijk en in het dagelijkse leven kunnen. Maar ook de koppeling met later is belangrijk: wat kun je na je middelbare school met deze kennis of dit vak doen? Een manier om dit te doen is loopbaanoriëntatie en – begeleiding onderdeel van ieder vak te maken. De koppeling met motivatie werd hier overduidelijk gemaakt: scholieren gaven aan dat de motivatie voor een vak stijgt, naarmate je weet waarom je het moet kennen of kunnen.

Scholieren uit de provincie Noord-Holland in discussie over het curriculum

4.3 / Conclusie

Tijdens de zoektocht naar een goed curriculum is gebleken dat curriculum en motivatie nauw samenhangen: Enkele aanpassingen in het curriculum kunnen leiden tot een hogere motivatie van de Nederlandse scholier.

Scholieren vinden de opbouw van brede vorming in de onderbouw en verdere specialisatie in de bovenbouw goed. Wel zouden zij gemotiveerder zijn wanneer zij de mogelijkheid hebben oninteressante vakken eerder te laten vallen. Hierbij moet wel de nuance geplaatst worden dat scholieren het begrijpen dat er altijd vakken zijn die minder leuk zijn. Aan de andere kant willen scholieren in de bovenbouw meer keuzemogelijkheden hebben. Als opties noemen zij vakken op het gebied van professionele vaardigheden, wetenschappelijke vaardigheden, cultuur, technologie en taal. Meer keuzemogelijkheden, zo suggereerden de scholieren, zorgt voor gemotiveerde scholieren. Je kiest immers geen extra vakken die je niet leuk vindt.

Daarnaast zijn er ook een aantal 'nieuwe' vakken die de scholieren voorstelden die iedereen zou moeten volgen: vakken op het gebied van sociale vaardigheden en zelfkennis en actuele wereldbeschouwing.

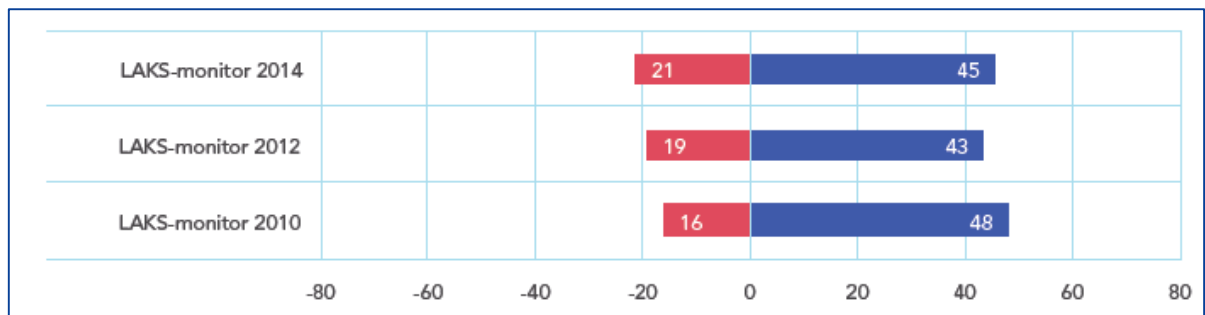
Daarbij willen scholieren tijdens alle lessen terugkoppeling over het nut van hetgeen ze leren op het gebied van de praktijk (het dagelijkse leven/actualiteit) en studie/baan. Dus: wat hebben ze er nu aan, en wat hebben ze er later aan. Weten waarom je iets leert doet wonderen voor de motivatie.

5

5. Digitalisering

De digitalisering van het onderwijs; iedereen die iets met onderwijs te maken heeft ontkomt er niet aan. Maar wat is digitalisering nou precies? Vanuit de informatica wordt digitalisering gezien als “het omzetten van analoge data naar digitale data”. In het onderwijs wordt met ‘de digitalisering’ echter een bredere ontwikkeling bedoeld. Daarom hebben we tijdens de discussies de volgende definitie van digitalisering gehanteerd: ‘de veranderingen die zich voltrekken in de maatschappij en het onderwijs ten gevolge van de invoering van informatie- en communicatietechnologie.’¹¹ Een hele kleine greep uit de vele recente ontwikkelingen: het gebruik van een computer in de les, vervangen van krijtborden door digiborden, digitaal lesmateriaal (o.a. blended learning) en iPadscholen.

Maar waarom is digitalisering zo’n hot topic in de wereld van het onderwijs? Het optimistische antwoord op die vraag is simpel; het brede scala aan nieuwe mogelijkheden biedt voor alle betrokkenen veel kansen om het onderwijs te verbeteren. Door de inzet van digitale (leer)middelen is het mogelijk meer maatwerk in het onderwijs te bieden, het onderwijs beter aan te laten sluiten op de belevingswereld van de scholieren, meer uitdaging te bieden voor scholieren en scholieren meer te motiveren om het optimale uit hun schooltijd te halen.¹² Het lijkt wel alsof er alleen maar winnaars zijn wanneer het om digitalisering binnen het onderwijs gaat.

Figuur 2. Oordeel over ICT-gebruik (totaaloordeel)

Toch is ruim één op de vijf scholieren ontevreden over het gebruik van ICT op school. (zie *figuur 2*). Opvallend hierbij is dat scholieren steeds negatiever worden naarmate zij langer op school zitten. Waar in de eerste klas 61% procent van de scholieren aangeeft tevreden te zijn over het gebruik van digitale leermiddelen, is dit percentage

¹¹ Vrij naar www.encyclo.nl

¹² Sloep, P.B., Westra, W. (2001). Maatwerk met digitaal onderwijs. *Controllers Magazine* juni 2001. 27-30

tot 37% gedaald in de vierde klas¹³. Dit roept de vraag op waarom scholieren (on)tevreden zijn. Gedurende de congressen zijn we dieper ingegaan op die vraag.

5.1 / Wat zeiden de scholieren?

Digitalisering is goed zolang er een duidelijke visie achter zit. Scholieren zijn het er unaniem over eens dat het uitgangspunt moet zijn dat ICT een ondersteuning van de les moet zijn en geen doel op zichzelf. Opvallend hierbij is dat zij dit wel vaak zo ervaren. In dit verband noemen de scholieren de invoering van iPad onderwijs vaak. Veel scholieren geven aan dat dit vaak niets meer is dan een digitaal schrift waarop ze af en toe filmpjes kunnen kijken. Liever zien zij dat het gebruik van digitale middelen aanzet tot zelfstandig en gepersonaliseerd leren in en vooral buiten het klaslokaal. In dit kader zijn zij een voorstander van bijvoorbeeld het plaatsen van instructiefilmpjes op internet die zij thuis kunnen terugkijken. Scholieren ervaren het als zeer prettig omdat dit ertoe leidt dat de docent tijdens de lessen meer tijd heeft voor diepgang of individuele aandacht. Ook gaven meerdere scholieren aan dat zij het fijn vinden dat ze de instructie terug kunnen kijken, zodat zij niet vastlopen tijdens het zelfstandig maken van hun opdrachten. In dit kader geven scholieren die ervaring hebben met bijvoorbeeld flipping the classroom¹⁴ aan dat zij dit als zeer positief ervaren. Opvallend was wel dat scholieren die hier geen ervaring mee hadden vaak sceptisch waren, maar dat deze sceptische houding vaak afzwakte wanneer er een concreet beeld wordt geschetst van een les waarbij gebruik wordt gemaakt van deze lesvorm.

Ook op het gebied van motivatie biedt de digitale revolutie kansen. Eén van de meest genoemde motiverende mogelijkheden van ICT in de klas was *Kahoot!*. Dit programma heeft een functie waarbij scholieren een wedstrijdje tegen elkaar spelen door vragen te beantwoorden. Scholieren gaven aan dat dit leerzaam én leuk is vanwege het competitieve element. Ook kan het digitaal inleveren van huiswerk via bijvoorbeeld een elektronische leeromgeving (ELO) ervoor zorgen dat scholieren hun huiswerk vaker maken, omdat de docent makkelijk kan zien wie het wel of niet gemaakt heeft. Zeker wanneer scholieren meteen feedback krijgen op hun gemaakte werk, wordt deze vorm van huiswerkcontrole als positief ervaren.

Opvallend was echter dat veel scholieren ontevreden zijn over het feit dat het gebruik van ICT de norm dreigt te worden. De leidende opvatting onder de deelnemers van de congressen was dat dit het onderwijs juist saaier maakt. Geen enkele scholier wil elk uur bezig zijn op zijn laptop of iPad en ook zes keer een wedstrijdje spelen via

¹³ LAKS. (2014) *LAKS-monitor 2014. Het tevredenheidonderzoek onder scholieren in het voortgezet onderwijs*.

¹⁴ Een manier van lesgeven waarbij de instructie zoveel mogelijk buiten de lessen wordt gegeven door middel van bijvoorbeeld youtube filmpjes.

Kahoot! gaat enorm vervelen. Altijd hetzelfde doen, zowel binnen een vak als gedurende een dag gaat nou eenmaal enorm vervelen. Afwisseling en variatie in werkvormen blijft belangrijk. Erkend wordt dat bijvoorbeeld schrijven of lezen uit een boek, een discussie voeren of een mooi verhaal aanhoren van de geschiedenisdocent (de 'traditionele' werkvormen) een erg prettige manier van leren kunnen zijn. Over schrijven werd bijvoorbeeld vaak gezegd dat scholieren de lesstof veel beter onthouden als zij deze moeten opschrijven in plaats van typen.

Scholieren willen tijdens de lessen direct contact met zowel de docent als de medescholieren en zijn bang dat de docent te veel een begeleider wordt in plaats van een leraar wanneer er veel gebruik wordt gemaakt van ICT. Scholieren stellen directe interactie zeer op prijs, digitale leermiddelen kunnen dit ondermijnen.

We schreven eerder dat scholieren aangaven dat zij meer maatwerk of keuzevrijheid wilden tijdens hun eigen schooltijd. Het is daarom ook niet verassend dat op het gebied van maatwerk scholieren kansen zien wat betreft ICT. Vooral gepersonaliseerde leerlijnen worden als positief ervaren, zowel als een manier om extra leerondersteuning te krijgen als een manier om verrijkingsopdrachten aan te kunnen maken.

De grootste ergernis onder scholieren is dat veel docenten geen idee hebben waar ze mee bezig zijn als het om het gebruik van ICT-middelen gaat. Dit zien zij, doordat docenten niet weten hoe zij ICT moeten inzetten of doordat zij niet weten hoe apparaten werken. Als je het aan scholieren vraagt hebben zij in zulke gevallen liever dat de docent geen digitale leermiddelen gebruikt dan dat de docent maar aanmoddert. Vaak zijn juist de scholieren en niet de docenten de experts. Een tweede grote ergernis is dat veel docenten de leermiddelen niet consequent gebruiken of vergeten de benodigde informatie up te daten. Scholieren ergeren zich erg aan docenten die bijvoorbeeld het huiswerk niet op Magister (leerlingvolgsysteem) zetten, de opdrachten niet op de ELO of oefenopdrachten niet nakijken.

5.2 / Conclusie

Wanneer je het aan de Nederlandse scholieren vraagt, is het gebruik van digitale leermiddelen een succes wanneer zij onderdeel uitmaken van een afwisselende, gevarieerde lesmethode. De digitale leermiddelen dienen daarbij als een instrument gezien te worden, die ertoe leiden dat de scholieren een gepersonaliseerd lesprogramma krijgen. Zij vinden het vooral fijn wanneer zij directe feedback op hun werk krijgen en zij zelfstandig kunnen werken met de lesstof. Wanneer een school en de docenten goed in staat zijn om deze ambitie te verwezenlijken, kan het gebruik van digitale leermiddelen bijdragen aan het motiveren van scholieren.

Het gebeurt echter te vaak dat docenten niet goed om kunnen gaan met digitale leermiddelen. Ook vinden scholieren het belangrijk dat zij in direct contact staan met hun docent en hun medescholieren. Gebeurt dit niet, dan kan het gebruik van digitale leermiddelen een averechts effect hebben wat betreft het bevorderen van de motivatie.

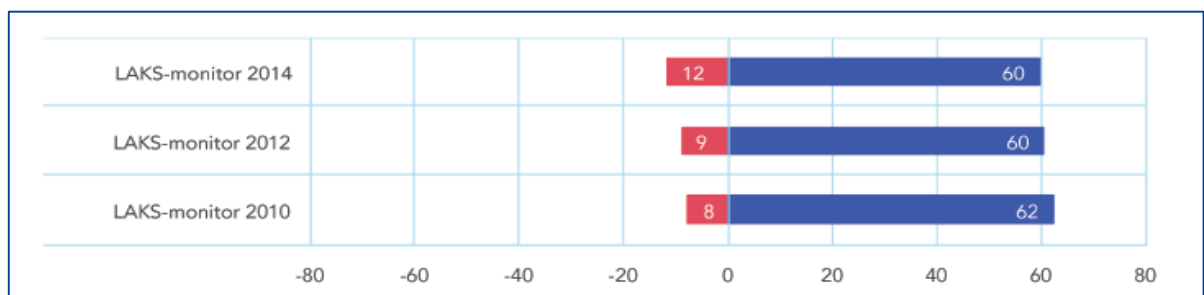

6

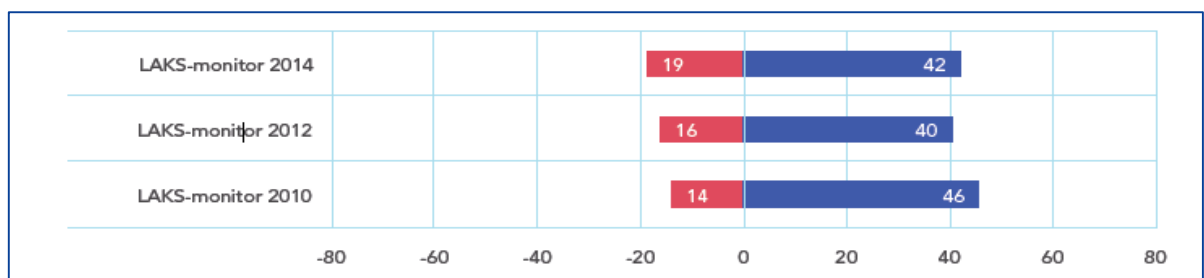
6. Docenten

Iedereen heeft er wel één gehad; een docent die in staat is een vak tot leven te laten komen. Zo'n docent die lessen geeft waar je zin in hebt, die ervoor zorgt dat je op het puntje van je stoel zit en waarvoor je altijd je huiswerk doet. Kortom, de docent die 'iets' doet waardoor jij je wilt inzetten voor zijn vak. Maar wat dat 'iets' is, is vaak moeilijk aan te geven. En jammer genoeg is lang niet iedere docent in staat die inspirerende, motiverende docent te zijn.

Het is niet zo dat scholieren erg ontevreden zijn over hun docenten. Uit de LAKS monitor¹⁵ blijkt dat maar liefst 60% van de scholieren aangeeft zeer tevreden te zijn over hun docenten (zie *figuur 3*).

Figuur 3. Oordeel over docenten (totaaloordeel)

Figuur 4. Ben je tevreden over of docenten jou motiveren?

Opvallend is dat wanneer we kijken naar *figuur 4* we zien dat scholieren een stuk minder tevreden zijn over de mate waarin zij gemotiveerd worden door hun docenten. Blijkbaar weten niet alle docenten hoe zij hun scholieren moeten motiveren. Dit is ook begrijpelijk, want er is helaas geen eenduidig antwoord op de vraag 'wat kan een docent doen om zijn scholieren te motiveren'. Een zeer kleine greep uit de vele mogelijkheden; wanneer een docent tijdens zijn lessen keuzes aanbiedt, structuur aanbrengt en betrokken is bij zijn scholieren zorgt dat ervoor dat zijn scholieren gemotiveerd in de klas zitten¹⁶ of scholieren positief benaderen door

¹⁵ LAKS (2014). *LAKS-monitor 2014. Het tevredenheidsonderzoek onder scholieren in het voortgezet onderwijs*.

¹⁶ Verbeeck, K., Hurk, van den A., Loon, van A.M., (2013). *Verhogen van leerlingenmotivatie door leerlingen*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep

het benoemen van (kleine) successen¹⁷. Wij zijn echter benieuwd of er ook andere zaken zijn die ervoor kunnen zorgen dat een docent zijn scholieren motiveert.

6.1 / Wat zeiden de scholieren?

Scholieren gaven aan dat docenten die zij 'leuk' vinden er vaak voor zorgen dat zij met meer plezier naar die vakken gaan. Maar wat is dan precies een leuke docent? Om daarachter te komen, vroegen wij de scholieren na te denken over de persoonlijkheid van de perfecte docent, de relatie tussen docent en scholier en de manier waarop de docent lesgeeft.

Scholieren gaven aan dat er niet een universeel type mens is dat het meest geschikt is als docent. Wel worden karaktereigenschappen als humor, enthousiasme, inlevingsvermogen en geduldig als zeer prettig ervaren en zaken als autoritair en afstandelijk als onwenselijk. Belangrijk is ook dat de docent respectvol met scholieren omgaat.

Scholieren geven aan dat hun ideale docent in eerste instantie betrokken is. Hiermee bedoelen zij dat de docent oog heeft voor hen als persoon. Ook vinden zij het belangrijk dat een docent toegankelijk is. Wanneer zij vragen hebben, willen zij op een docent kunnen afstappen. Een manier om deze betrokkenheid en toegankelijkheid te creëren, is door objectief en discreet om te gaan met de vragen en verhalen die een docent te horen krijgt.

Een aantal scholieren gaf aan dat er docenten zijn die met hen in gesprek gaan over hun eigen functioneren en wat de docent in kwestie kan doen om een betere docent te worden. Maar voor veel scholieren was dit iets dat zij niet kenden, ondanks dat het hen erg nuttig lijkt om dergelijke gesprekken te voeren met hun docenten. Zij vonden dit jammer, omdat zij waarderen en wanneer een docent zich kwetsbaar durft op te stellen. Veel scholieren geven aan dat zij eerder geneigd zijn zich in te zetten voor een docent die hen mee laat denken over de lessen en de manier waarop hij met hen omgaat. Zij worden dan immers gehoord en krijgen de gelegenheid om mee te denken.

Het is wel belangrijk dat de docent zich blijft beseffen dat hij een docent is. Ondanks dat scholieren het als prettig ervaren wanneer een docent betrokken en toegankelijk is, vinden zij het wenselijk dat er een bepaalde afstand blijft tussen hen en de docent. Een docent is volgens hen geen vriend of ouder, maar een leraar. In het verlengde daarvan vinden scholieren het wenselijk dat een docent de leiding in het lokaal heeft.

¹⁷ Cushman, K., Zmuda, A. (2013). *What motivates students to meet a challenge? Students answers and teacher actions.*

Orde kunnen houden wordt consequent als één van de kerncompetenties van docenten benoemd.

Tijdens alle congressen gaven de scholieren aan dat het hen motiveert wanneer docenten hen positief benaderen. Wanneer een docent hen straft, zelfs al is dit terecht, heeft dit volgens de scholieren bijna altijd een negatieve invloed op de relatie tussen docent en scholier. Dit kan demotiverend werken. Liever zien zij dat een docent goed gedrag beloont, door bijvoorbeeld een compliment te geven of een scholier minder huiswerk te geven. Dit zorgt ervoor dat scholieren het idee hebben dat zij daadwerkelijk wat terugkrijgen voor de moeite die zij hebben gedaan. Dit zorgt er op zijn beurt voor dat scholieren met meer plezier aan het werk gaan.

6.2 / Didacticus

Een van de meest motiverende factoren is dat docenten voldoende vakkennis hebben en in staat zijn dit over te brengen. Dit kan een docent doen door op verschillende manieren de stof aan te reiken, maar ook door vakoverstijgend les te geven. Veel scholieren gaven aan dat zij gemotiveerd raken door docenten die meer vertellen dan dat wat in het boek staat en hen kennis aanreikt waardoor zij verwonderd worden.

6.3 / Conclusie

Volgens de scholieren is er geen universele set van karaktereigenschappen die iemand moet hebben om een goede docent te zijn. Wel zien de Nederlandse scholieren graag een betrokken, geduldige docent met humor. Zij vinden het ook belangrijk dat een docent objectief en discreet met hun vragen en verhalen omgaat. Het liefst benadert deze docent hen op een positieve manier, maar zet hij wel duidelijk de lijnen uit in het klaslokaal. De perfecte docent leert hen écht wat en daarom is het belangrijk dat hij of zij boven de lesstof staat. Wanneer een docent een vakoverstijgend en gevarieerd lesprogramma aanbiedt, werkt dat motiverend.

7

7. Conclusie

De directe aanleiding voor het organiseren van de scholierencongressen was de constatering dat de Nederlandse scholieren niet gemotiveerd zijn. Wij wilden graag weten wat scholieren zelf zeggen als je aan hen vraagt wat hen motiveert. Uit de antwoorden blijkt dat er een aantal factoren zijn die een positief effect kunnen hebben op de motivatie van scholieren.

Allereerst kwam duidelijk naar voren dat de docent een bepalende rol speelt ten aanzien van de motivatie van scholieren. Een docent die enthousiast en bevlogen voor de klas staat, heeft over het algemeen een motiverende invloed op zijn scholieren. Zelfs wanneer scholieren het vakinhoudelijk niet leuk vinden, kan dit ervoor zorgen dat zij zich actief inzetten. Het helpt daarbij wanneer een docent vakoverstijgend werkt. Ook helpt het wanneer een docent zijn scholieren positief benadert en zich betrokken opstelt naar zijn scholieren.

Een van de meest demotiverende factoren in het huidige onderwijs is dat het heel vaak onduidelijk is waarom scholieren de stof moeten leren. Scholieren geven aan dat zij over het algemeen gemotiveerder zijn om te leren wanneer zij daadwerkelijk weten waarom iets belangrijk is. In het verlengde hiervan geven de scholieren aan dat zij de koppeling tussen theorie en praktijk willen ervaren. Alleen maar te horen krijgen dat de lesstof toepasbaar is in de 'echte wereld' is niet voldoende. Scholieren zien liever dat zij leren hoe zij de kennis kunnen gebruiken door bijvoorbeeld opdrachten uit te voeren bij bedrijven, buurtonderzoek te doen of een project buiten school op te zetten en uit te voeren. Als er daarnaast ook uitgelegd wordt bij welke beroepen je bepaalde kennis kunt gebruiken, zorgt dit ervoor dat veel scholieren gemotiveerder met de stof aan de gang gaan. Een andere belangrijke manier om de lesstof betekenisvoller te maken is door deze te koppelen aan de actualiteit.

Ook helpt het wanneer het lesprogramma zeer gevarieerd is, zowel qua vakaanbod als qua werkvormen binnen de vakken. De aanwezigen gaven aan dat ze het demotiverend vinden wanneer ze de hele dag hetzelfde moeten doen. Het is daarom aan te raden de school- en lesopzet zo in te delen dat scholieren een afwisselend lesprogramma volgen. Hierbij valt er vooral winst te behalen wanneer er schoolbreed afspraken worden gemaakt over de manier waarop lessen worden gegeven. Een specifiek aandachtspunt hierbij is het gebruik van digitale leermiddelen. Scholieren gaven duidelijk aan dat zij het fijn vinden wanneer er ook zonder digitale leermiddelen gewerkt wordt. Lessen waarin veel onderling contact (zowel tussen scholieren als met de docent) is worden als erg leuk en leerzaam ervaren. Helaas is het in de huidige opzet vaak het één of het ander.

Veel scholieren geven aan dat ze meer keuzevrijheid willen hebben. Hiermee wordt enerzijds de mogelijkheid om voornamelijk de vakken die zij interessant vinden te volgen bedoeld en anderzijds de mogelijkheid om zelf te bepalen hoe zij de lesstof tot zich nemen. Wanneer scholieren vaardigheden en kennis tot zich nemen op hun eigen niveau en vooral aan de hand van hun eigen interesses, zorgt dat ervoor dat zij minder het idee hebben dat zij leren omdat het nou eenmaal moet. Door scholieren verschillende opties voor te geven, wordt dit gevoel sterk verminderd. Het kan daarbij zeer motiverend werken wanneer scholieren korte- en lange termijn doelen opstellen om na te streven.

Ook de lesinhoud kan beter. Volgens de scholieren is er in het huidige onderwijs te weinig aandacht voor vakken die zich richten op de professionele en de sociale ontwikkeling, actuele levensbeschouwing, creativiteit en technologie. Ook meer keuze uit moderne talen zouden de scholieren prettig vinden.

8

8. Discussie

De directe aanleiding van dit onderzoek is dat wij een antwoord willen geven op de vraag 'Wat motiveert scholieren?' vanuit een scholierenperspectief. Wij denken dat dit onderzoek voldoende aanknopingspunten geeft om het onderwijs voor scholieren in het algemeen aantrekkelijker te maken. De aanbevelingen worden immers breed gedragen door de aanwezigen. Om dit te verifiëren, hebben we aan het einde van elke bijeenkomst de scholieren de gelegenheid gegeven om onze (deel)conclusies te valideren. Dit heeft tot gevolg dat de conclusies redelijk abstract zijn. Het is lastig om zeer concrete aanbevelingen te doen waar een meerderheid van de scholieren het mee eens is.

Niet geheel verassend speelt de docent een belangrijke rol wanneer het op motivatie aan komt. Zowel zijn persoonlijkheid als de manier waarop hij het onderwijs inricht blijken een doorslaggevende factor te zijn als het op motivatie aankomt. Dit was te verwachten, aangezien de docent de onderwijsprofessional is die het meeste in contact komt met de scholieren én bepaalt wat zij moeten doen.

Wat ons wel opvalt, is dat variatie op zowel inhoud als werkvorm duidelijk naar voren komt als zijnde een bepalende factor. Het probleem hierbij is, als je het aan scholieren vraagt, dat sommige scholen en docenten doorschieten in het gebruik van innovatieve lesmethoden. Hierdoor kan een situatie ontstaan waarin de traditionele lesvormen door docenten of schoolleiders als ouderwets gezien wordt. In dergelijke gevallen ontstaat het gevaar dat de innovatieve lesmethodes de norm worden en de traditionele vormen niet meer gebruikt (mogen) worden. In dergelijke situaties leidt het gebruik van nieuwe werkvormen dus niet tot een gevarieerder lesprogramma, maar wordt de ene methodiek simpelweg vervangen door de andere. Het resultaat is dat scholieren nog steeds dag in dag uit hetzelfde kunstje moeten vertonen, waardoor de schooldagen erg lang duren. Wij raden onderwijsprofessionals dan ook aan om dit goed te onthouden en de variatie van de lesmethode als uitgangspunt te nemen en niet de innovatie.

Het is belangrijk in gedachte te houden dat we in dit onderzoek de Nederlandse scholieren samenbundelen in één grote sample. Het is echter waarschijnlijk dat er verschillen zijn tussen verschillende clusters scholieren. Zo is het aannemelijk dat scholieren in de onderbouw gemotiveerd raken door andere zaken dan scholieren in de bovenbouw of dat scholieren op het vmbo andere factoren belangrijk vinden dan scholieren op het vwo. In deze rapportage is nauwelijks rekening gehouden met deze onderlinge factoren. Om een beter beeld te krijgen van de factoren die scholieren aanzetten tot leren is een onderzoek dat rekening houdt met deze onderlinge verschillen wenselijk.

In de inleiding haalden we de opvatting van Hooge al aan dat ‘onderwijsprofessionals niet de waarheid in pacht hebben’. Dit werkt echter ook de andere kant op. Scholieren zijn namelijk ook niet diegene die het monopolie op de waarheid bezitten. Daarom willen wij nog eens extra benadrukken dat wij dit ook niet beweren. De aanbevelingen in dit onderzoek dienen een handreiking te zijn voor iedereen die betrokken is bij het realiseren van zo goed en interessant mogelijk onderwijs in Nederland. Zie het daarom als een blik in de hoofden van honderden scholieren, een manier om te weten te komen wat wij belangrijk vinden.

9

9. Tips van scholieren

Een goede docent

1. Vertelt duidelijk aan de scholieren waarom zij iets moeten leren;
2. Koppelt de lesstof aan de actualiteit;
3. Laat de scholieren in de praktijk werken met de lesstof;
4. Is een docent en geen vriend;
5. Varieert met werkvormen;
6. Gebruikt alleen digitale leermiddelen als je weet hoe je ze moet gebruiken;
7. Beloont goede inzet;
8. Gaat in gesprek met de scholieren over je eigen functioneren;
9. Geeft de scholieren keuzemogelijkheden binnen het vak en daagt scholieren uit door extra lesstof aan te bieden;
10. Geeft niet alleen les over de stof in het boek, maar probeer iets extra's aan te bieden.

Een goed curriculum

1. Bestaat uit een breed, algemeen vormend lesaanbod in de onderbouw en een smaller, gespecialiseerd aanbod in de bovenbouw;
2. Besteedt aandacht aan professionele vaardigheden;
3. Besteedt aandacht aan sociale vaardigheden;
4. Bestaat uit veel keuzemogelijkheden;
5. Is toegespitst op de individuele wensen van scholieren;
6. Bevat veel koppeling met de praktijk en de actualiteit.

Een goede school

1. Biedt veel keuzemogelijkheden in vakken;
2. Biedt extra activiteiten aan voor leerlingen;
3. Laat scholieren zelf nadenken over hun leertraject door hen korte- en lange termijn doelen te stellen;
4. Heeft goedwerkende digitale faciliteiten;
5. Maakt werk van leerlingenparticipatie in alle vormen.

Een goede scholier

1. Is nieuwsgierig en stelt vragen;
2. Kan zichzelf motiveren;
3. Kan met kritiek omgaan;
4. Neemt de verantwoordelijkheid over zijn leerproces.

10

10. Eindwoord

We kijken terug op een prachtige serie provinciale scholierencongressen. Het is de eerste keer dat het LAKS een project van deze omvang heeft uitgevoerd om de mening van scholieren uit heel Nederland te peilen. Het LAKS vindt het enorm belangrijk dat scholieren betrokken zijn bij discussies rondom de toekomst van het onderwijs: hun onderwijs welteverstaan. Wij als organisatie voor en door scholieren maken ons sinds 1984 dan ook hard voor meer scholierenparticipatie. De provinciale scholierencongressen zijn hier een prima voorbeeld van.

De uitkomsten van de scholierencongressen bieden concrete en praktische handreikingen voor alle betrokkenen binnen het onderwijs. Toch zijn de behandelde onderwerpen en de daaruit volgende bevindingen niet allesomvattend. Hopelijk is dit de start van een lange serie scholierencongressen. Op het moment van schrijven is het LAKS dan ook al bezig met de voorbereidingen op een volgende editie provinciale scholierencongressen, er zijn immers nog talloze onderwerpen die we op deze manier kunnen aansnijden.

Dit jaar hebben we ontzettend veel te danken aan onder andere het ministerie van OC&W, de provincies zelf en natuurlijk de vele enthousiaste scholieren die onze congressen hebben bijgewoond. Dit allemaal heeft ertoe geleid dat er een mooie rapportage ligt. Bovendien hebben wij hier heel veel van geleerd en is er een prachtig fundament voor toekomstige scholierencongressen.

We hopen dat de aanbevelingen en conclusies van deze provinciale scholierencongressen worden meegenomen en een start vormen voor een jaarlijkse onderwijsdialoog met scholieren.

LAKS-bestuur 14-15

BIJ

LA

G

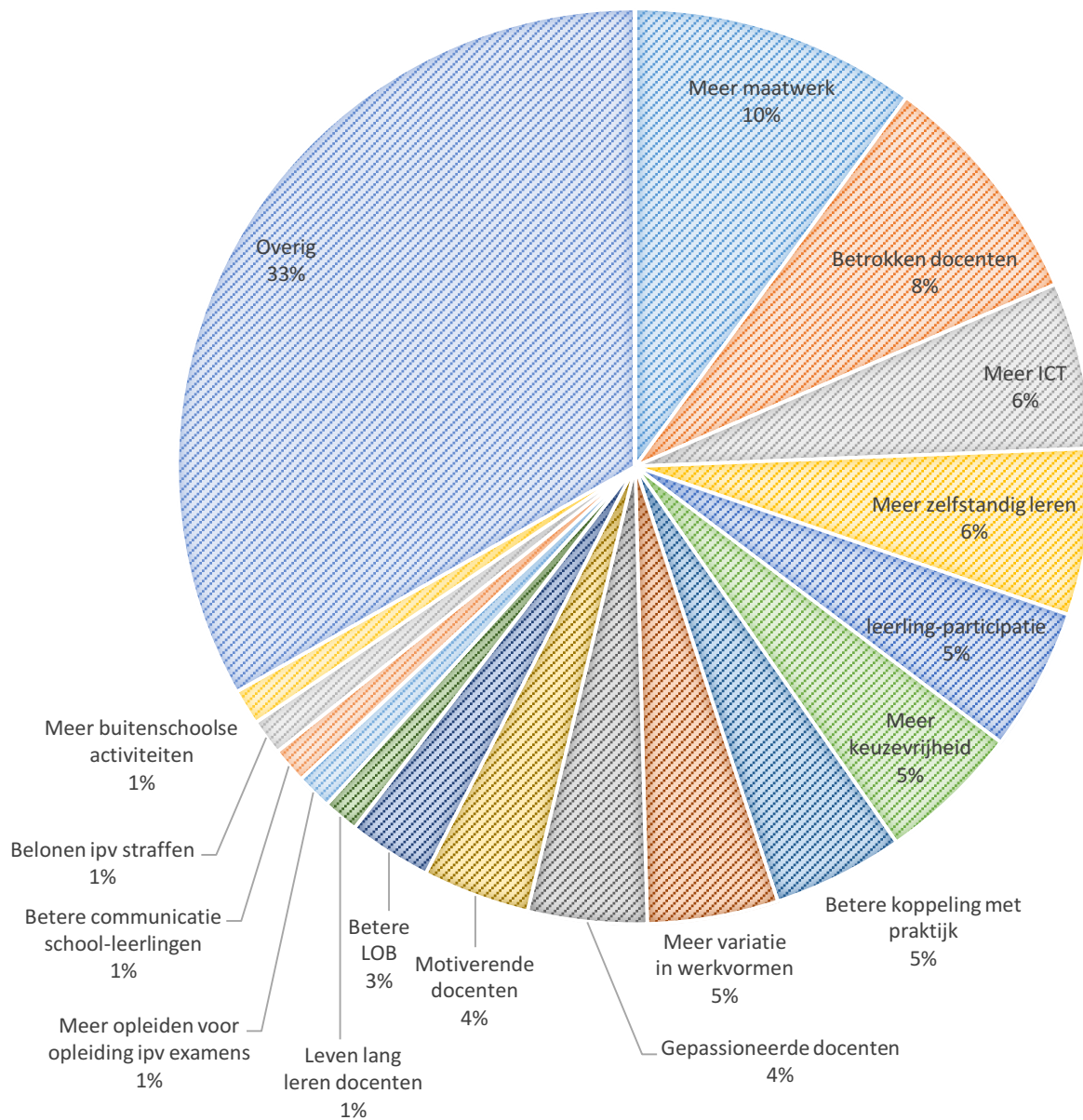
EN

Bijlage 1: Kennismaking

Aan het begin van elk congres vroegen we aan alle deelnemers wat zij willen veranderen aan het huidige onderwijsstelsel. Dit deden wij zonder vooraf aan te kondigen dat we dit zouden vragen, zodat de deelnemers het eerste wat bij hen binnenkwam opnoemden. In de figuren hieronder is te zien welke antwoorden de deelnemers gaven.

Het meest werd maatwerk (en aanverwante termen) genoemd. Het is echter mogelijk dat dit kwam doordat maatwerk ten tijde van de scholierencongressen zeer uitgebreid uitgemeten werd in het nieuws. Acht procent van de scholieren gaf aan dat betrokken docenten belangrijk zijn. Meer ICT en meer zelfstandig leren werden beide door 6% van de scholieren genoemd, leerling-participatie, meer keuzevrijheid, betere koppeling met de praktijk, meer variatie in werkvormen werden elk door 5% van de scholieren genoemd en gepassioneerde docenten en motiverende docenten werden door 4% genoemd. Alle onderwerpen die minder dan 1% van het totaal uitmaakten hebben we gebundeld in het cluster overig. Hieronder vallen; minder gericht op cijfers, meer focus op sterke kanten scholieren, meer creativiteit, minder huiswerk, vakkennis docenten, betere didactische vaardigheden docenten, diepere specialisatie bovenbouw, meer discipline scholieren, focus op vaardigheden, minder stagiaires, meer samenwerkend leren, betere scholieren, meer buitenschoolse activiteiten, minder ICT, geen tweede fase, rekening houden met biologische klok scholieren, les over onderzoek, meer aandacht voor presenteren, meer zelfreflectie scholieren, minder uitval, makkelijkere doorstroom, minder regels, klachtenregeling docenten, scholieren centraal stellen, fijnere school, geen zesjescultuur, grotere uitdaging, betere boeken, meer sport, overal zelfde schooltijden, meer denken algemeen belang en landelijke project.

KENNISMAKING

Blijf op de hoogte. Volg ons!

[.com/LAKSfb](https://www.facebook.com/LAKSfb)

[@LAKStweets](https://twitter.com/LAKStweets)

www.LAKS.nl

Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS)
Postbus 17061
1001 JB Amsterdam

T 020-5244060
E info@laks.nl

Bezoekadres:
Westermarkt 2-V
1016 DK Amsterdam